

SÚČASNÁ BIELORUSKÁ POÉZIA. FILOZOFIA A POLITIKA. TRADÍCIA A INOVÁCIA

IVANA DŽUNDOVÁ¹
(Prešov)

Słowa kluczowe: współczesna poezja białoruska, polityka, filozofia, innowacja, tradycja

Keywords: modern Belarusian poetry; politics, philosophy, innovation, tradition

Abstrakt: Ivana Džundová, WSPÓŁCZESNA POEZJA BIAŁORUSKA. FILOZOFIA I POLITYKA. TRADYJA I INNOWACJA. „PORÓWNANIA” 9, 2011, Vol. IX, ss. 251–263. ISSN 1733-165X. Artykuł opisuje stan współczesnej białoruskiej poezji. Koncentruje się ona na tradycji oraz tendencjach innowacyjnych współczesnej liryki oraz odnosi się nie tylko do subiektywnego odczucia prawdy, ale również do społecznej i politycznej sytuacji w kraju, w perspektywie zarówno dzisiejszej, jak też w historycznej. W tym połączeniu zarysowują się podstawowe tendencje zarysowane przez znaczenia wyodrębnione z wierszy autorów różnych generacji oraz przez ich interpretacje, z wieloma przykładami tych tendencji stanowiącymi przejawy języka, narodowej tożsamości, związków z sąsiednimi narodami, jak również bardziej tradycyjnych tematów, jak obecność Boga, prawdy, miłości i innych. Sytuacja narodowa i polityczna jest tematem wierszy starszej generacji poetów – Nila Chilewicza i Ryhora Baradulina. Fundamentalna filozoficzna percepcja świata jest reprezentowana na przykładach wybranych z poezji Alesia Raznaua, zaś kombinację obu tendencji można odnaleźć w wierszach Leonida-Dranko Majsijuka. Tradycyjną poezję reprezentują utwory Hilewicza, Baradulina i Majsijuka, podczas gdy tendencje nowocześniejsze we współczesnej białoruskiej poezji są ucieleśniane w poezji przez Raznaua i Andrieja Chadanowicza. Ostatni z wymienionych jest najmłodszym autorem wybranym do badań. Celem artykułu jest interpretacyjne spojrzenie na wyodrębnione z poezji wskazanych autorów formy ujmowania podstawowych tematycznych linii we współczesnej białoruskiej literaturze i zarys białoruskiego odbioru rzeczywistości w duchu państwowości oraz subiektywnego doświadczenia.

Abstract: Ivana Džundová, CONTEMPORARY BELORUSSIAN POETRY. PHILOSOPHY AND POLITICS. TRADITION AND INNOVATION. “PORÓWNANIA” 9, 2011, Vol. IX, pp. 251–263. ISSN 1733-165X. The article describes the state of modern Belorussian poetry. It focuses on tradition and innovative tendencies that appear in modern poetry, which react not only to subjective pursuit of truth but also to social and political situation in the country, both at present and in

¹ Correspondence Address: ivana.dzundova@zoznam.sk

historical retrospect. In this connection, basic topical tendencies are outlined by means of extracts from poems by authors from various generations and their interpretations, with some examples of these tendencies being the language issue, national identity, relations with neighbouring nations as well as more traditional topics like the pursuit of God, truth and love, etc. The national and political situation is characterized in poems by representatives of the older generation – Nil Hilevich and Ryhor Baradulin. The foundation of philosophical perception of the world is represented in the sample by extracts from works by Ales Razanau, while the combination of both topics is to be found in poems by Leanid Dranko-Maysyuk. Traditional poetry is represented by creative works of Hilevich, Baradulin and Dranko-Maysyuk, while innovative tendencies in modern Belorussian poetry are embodied in the poetry of Razanau and Andrey Chadanovich, the latter being the youngest author from those chosen for the research. The interpretative view on extracts from poetry by these authors forms a framework view on the fundamental topical line in modern Belorussian literature and outline the Belorussian perception of reality in the spirit of statehood and subjective experience.

У вершы можна свет змясціць...

(Леанід Дранько-Майсюк)

V súčasnej bieloruskej poézii nachádzame množstvo tradičných i novátorských tendencií, ktoré súvisia predovšetkým s dianím v spoločnosti. Samozrejme, že poézia ako subjektívny pohľad na svet sa dotýka množstva osobných tém a reaguje na všetko, čo sa v živote človeka – básnika deje. Bieloruská poézia sa pasuje s ťažkým osudom Bieloruska už od začiatkov – od najstaršieho obdobia v dejinách samostatnej bieloruskej literatúry sú najvýraznejšie snahy o presadenie samostatnosti Bielorusov, o dokazovanie životaschopnosti bieloruského jazyka, o kritiku spoločenského usporiadania, či charakteristiku bieloruského života, čo pravdepodobne súvisí s faktom, že do písania poézie sa púšťala predovšetkým inteligencia. Vychádzajúc z folklórnych tém sa bieloruskí autori prevažne vždy chtiac-nechtiac, zámerne či náhodne stretávali s obrannou pozíciou vo vzťahu k sebe a s kritickou, niekedy až útočnou voči tým druhým. Známe je často používané označenie tzv. tutejšyja teda tí čo žijú tu (od bieloruského slova тыт = tu), ktoré sa od 19. storočia objavuje v rôznych literárnych dielach. Avšak dnes nechcem hovoriť o fenoméne tutejších, tak často spájaných s opozíciou naši – cudzí a čiastočne aj s politikou. V dnešnom praktickom prehľade sa chcem zamerať na niekoľko zaujímavých momentov v súčasnej bieloruskej básnickej tvorbe, ktorá ešte viac kopíruje historický vývoj národnej poézie. O náznakoch hovorím zámerne, pretože samozrejme súčasná poézia je aj v bieloruskom kontexte oveľa bohatšia a viacsmerne zameraná, avšak na tomto mieste nie je možné podať komplexný obraz všetkého typického, netradičného, zaujímavého i nezaujímavého čo ponúka.

V tomto texte prinášam bližší pohľad iba na dve zo základných tém, ktoré sa objavujú v dnešných bieloruských básňach – politika (národná, spoločensko-publicistická, historická, jazyková tematika); filozofia (Kto som? Kam smerujem? Kam patríť?, človek a dejiny, človek a národ, človek a človek, človek a boh, človek a jazyk) a naznačím dva základné prístupy spracovania týchto tém v súčasnej bieloruskej poézii – tradičný a novátorský.

Tradicionalistov a časom overených autorov v mojom výbere tematických ukážok zastupujú N. Hilevič a R. Baradulin, autori zo staršej generácie národných umelcov, ktorí sa vo svojej tvorbe venujú tradíciám a to v rámci témy aj formy.

Nil Hilevič (1931), nazývaný aj svedomie národa vo svojich veršoch vyjadruje postoj k základným témam ako láska a príroda, ale známy je najmä tým, že vo svojich básňach „žije a umiera pre rodnú zem a rodný jazyk“. Filozofické sa v tomto prípade dostáva do úzadia a napriek tomu, že ide o národného umelca² bieloruskosť sa rieši v mnohých riadkoch N. Hileviča veľmi priamo. Napr. v básni *Як доўга?* sa básnik pýta ako dlho trvá, kým sa bolesť v srdci (= smútok nad osudom zeme) zmení na jed (zničujúci, umrtvujúci, zabijajúci). Deň? Mesiac? Viac? Menej? Sám si aj odpovedá, že jeho bolesť sa jedom stala už dávno a nadhlo a je protestom i prekliatím. Symbol bóľu za Bielorusko vo všetkých podobách (= zem, jazyk, ľudia...) sa opakuje aj v básni *Пытанне*, v ktorej si autor svoju situáciu a z nej vyplývajúcu svoju bolesť uvedomuje cez obraz cudziny a cudzincov, teda tých, ktorí sa majú lepšie. Názov *Пытанне* v slovenskom preklade *Otázka* sa vysvetľuje na konci básne: Ako dlho ešte budeme my (= ľudia, Bielorusi) na tejto ťažkej ceste osudu?

Хаджу па чужыне, гляджу на людцоў,
На іхняе з Богам вітанне –
І зноў працінаюся болем, і зноў
Душу мне свідрэе пытанне:

Як доўга яшчэ будзе ў нас у вачах
І ў кожным штрыху чалавечым –
Наш, пройдзены намі, пакутлівы шлях,
Наш сум па няспраўджаным нечым?

(*Пытанне*)

Hilevič sa však vo svojej tvorbe nielen pýta, ale často aj priamo až kruto konštatuje: Niet Bieloruska! Niet Bielorusov! ako napr. v básni *Крумкач* a v ironickom tóne pokračuje – Bielorus – kam sa chceš dostať? O čom chceš rozhodovať? Máš na výber iba z dvoch možností – východné kresy symbolizujúce časy, keď bolo Bielorusko pod správou Poľska alebo severo-západny kraj čiže ruskú nadvládu.

² Rozumej štátom oficiálne uznaného.

Куды ні паткнуся –
Усюды наб'ю сябе гуз:
Няма Беларусі!
Няма і цябе, беларус!

Куды ты ўсё прэшся?
Свой лёс ты між двух выбірай:
Ці „ўсходнія крэсы”,
Ці „северо-западный край”.

(Крумкач – *úryvok*)

Inokedy je Hilevičov tón zmenený a pre Bielorusov opäť mierny ako v básni *Ці ачнёмся?* V nej stavia do opozície naše (bieloruské) a cudzie, pričom naše je charakterizované ako dobré, čisté a múdre, ale zároveň pasívne, mlčiace, spiace, čakajúce na zázrak a cudzie opisuje negatívnymi prívlastkami, ale tiež ako aktívne, konajúce a preto prosperujúce. Poslednou ukázkou Hilevičovej tvorby je báseň *Вы не яе – вы сябе прыніжаеце*, v ktorej obviňuje všetkých, ktorí ubližujú bieloruštine a vysvetľuje im, že to nie ju, leč seba takým konaním ponižujú. Priamo k jazyku sa vyjadruje aj v iných veršoch z 90. rokov 20. storočia, keď sa Bielorusko tešilo z uvoľnenia a užívalo si obdobie kompletnej bielorusizácie života:

А мова – вось: жыве, жывая!
І набірае сілу – моц.
І нас – душу з душой – яднае,
Як берагі надзейны мост.

(Зварот – *úryvok*, 1993)

Generačným súputníkom N. Hileviča je Ryhor Baradulin (1935), ktorý sa vo svojej tvorbe zameriava na tradičné témy – láska, príroda, národ, krajina, jazyk a okrem toho pridáva do svojich básní aj symbol Boha.

Калі апошні беларус
Апошні дзякуй небу скажа,
Туга на сэрца Богу ляжа
І ўсцешыцца прыблудны хлус.
Заселіць Беларусь наноў
Бог беларусамі такімі,
Што будуць на сваёй радзіме
Панамі без чужых паноў.

(Калі апошні беларус)

Symbolický posledný Bielorus má vysloviť svoje posledné ďakujem. Bielorusov básnik predstavuje ako ohrozený druh. Ďakujem je symbol pokory a slušnosti

a teda dobrých Bielorusov. Čaká na to, kým začnú odznova, na nový začiatok vo vlastnej zemi, vo vlasti – na mieste, kam patria. Boh dá bieloruskej zemi nových Bielorusov, ktorí tam budú pánmi bez cudzej nadvlády – samostatní, sebavedomí, bohatí páni bez iných pánov. Dochádza tu až k zdvojeniu samostatnosti, nielenže nebudú iní páni Bielorusom vládnuť, ale novými pánmi budú Bielorusi.

Slovesom „Быць!“ nesporne spojeným s ľudskou existenciou uviedol R. Baradulin aj inú svoju báseň venovanú národnej politike, v ktorej charakterizuje „vzorrového“ Bielorusa. Píše, že byť Bielorusom znamená okrem iného po bielorusky počuť i vidieť a to navždy (na tom i onom svete)³. Záver básne znie ako vysvetlenie, že nebieloruské nie je zlé, ale zároveň aj výzva, že to treba prijímať nie slepo, ale prispôbovať bieloruským pomerom a to tak, aby sa Bielorusko zveľaďovalo a zachovávalo.

Быць Беларусам –
Гэта значыць,
За родны Край згараць на дым,
Па-беларуску чуць і бачыць
На гэтым свеце і на тым.

Быць Беларусам –
Гэта значыць,
Свайго ні гуку не забыць,
Усё чужое перайначаць,
Каб Беларусі вечнай быць!

(Быць!)

Azda najlepším prepojením dvoch základných Baradulinových tém je báseň *Беларусь – мой сон вялікодны*, kde sa vytvára paralela medzi Bieloruskom a Ježišom:

Беларусь – ты сон мой вялікодны,
Сон, што сніцца анёлам вясной.
Зрок і слых мой табою галодны,
Дух жыве мой табою адной.

A to cez obraz veľkonočných sviatkov symbolizujúcich zmŕtvychvstanie Ježiša, ale aj jarné prebúdzanie sa sveta čiže oba významy smerujú k novému začiatku. Zapojenie slova sen nám vysvetľuje, že zatiaľ ide o niečo čo ešte nie je, čo iba chceme dosiahnuť, po čom túžime. Autorove zmysly (zrak a sluch) a duša žijú iba Bieloruskom. Obetovanie sa za dobro zeme.

³ Paralela k Hilevičovmu „Душа мая і ў небе будзе трызніць Беларуссю...“, čo je názov časti básnickej zbierky *На высокім алтары* (1994), ktorá obsahuje až 38 básní zameraných na osud Bieloruska a Bielorusov.

Pesimizmus a smútok deklaruje poet aj v ďalších textoch ako napr. *In memoria a Рэквіем*, kde sa zapája do Baradulinovej tvorby aj ďalšia zo základných tém súčasnej bieloruskej poézie a to černobyľská tragédia.

На Палессі буслы не заводзяць сям'і.
 На Палессі буслы бабылямі.
 Цені счахлыя ходзяць
 Па стахлым куп'і.
 Чарнабыльнік пыхліва буяе.
 Ветраком
 Адхрысціцца ад насланя
 Спрабавала былая сядзіба.
 Толькі аблачанятка, як бусляня,
 Праплыло над ёй чырванацыба...

(*Rekviem*)

Baradulin svojou poéziou neoslovuje len patriotov, medzi jeho básňami sa ukrývajú aj filozofické úvahy nad životom, nad ľudskou existenciou, nad osudom. K takýmto dielam patria napr. verše básní *Дым* alebo *Хто?*, v ktorej uvažuje čo bolo skôr či slovo či myšlienka a ktoré z nich je úprimnejšie:

Хто старэйшы, думка ці слова?
 Хто шчырэішы з іх?
 Смутаk слова гукаў,
 І гук
 Узышоў на нябеснай паляне.
 Слова выпала ў Бога з рук...

(*Хто?*)

K významným autorom strednej generácie patrí Ales Razanau (1947), ktorý je aj za hranicami Bieloruska veľmi uznávaný a prekladaný. Je považovaný za zakladateľa surrealizmu v Bielorusku a jeho poézia je takmer výlučne filozoficky zameraná. Hľadá odpovede na základné otázky, ktoré si čitatelia i autori (všeobecne Bielorusi) kladú: *čo nám prináša doba?*, *čo znamená človek?*, *kto sme a kam smerujeme?* Jeho úlohu v bieloruskej literatúre by sme mohli prirovnať k historickej úlohe Maksima Bahdanoviča, ktorý okrem toho, že sa medzi prvými pokúšal v bieloruštine tvoriť diela tzv. vysokého štýlu, tiež začínal s literárno-kritickými poznámkami v bieloruskom kontexte a zároveň ho bieloruská literárna veda uznáva ako básnika, ktorý svetu ukázal, predstavil Bielorusov, ktorý dokázal, že bieloruština je jazykom, v ktorom sa možno vyjadrovať na všetkých úrovniach (pretože dovtedy boli umelecké texty v bieloruštine vnímané iba ako folklórne). Razanav spĺňa podmienky mnou stanovenej dnešnej témy hneď dvojnásobne -

píše na uvedené témy a zároveň vytvára autorské formy básní, ktoré sa ukazujú ako veľmi životaschopné a zaujímavé nielen čitateľsky, ale aj literárne hodnotné. Razanav píše básne v autorských formách a sú to tzv. versety, punkciry a veršakazy.

Адгарадзіўся ад навакольнага плотам зь бярозаў і соснаў і сам за німі стаіўся: лес.

V tomto punkcire básnik naznačuje vybudovanie hraníc, ohradenie sa okoliu, teda fyzický odstup od všetkého okolo nás, hovorí o plote z Bielorusov a ich od cudzeniu sa ostatným.

Obdobne je kritizovaná nečinnosť Bielorusov (tentokrát je použitý symbol havrana), keď básnik píše, aby si prestal ostríť zobák o kameň a konečne niečo urobil, odletel. Pričom let ako riešenie symbolizuje nielen aktivitu, ale aj nadhľad a v neposlednom rade aj slobodu.

Вострыць і вострыць дзюбу аб камень крумкач: ну, ляці ўжо, досьць!..

Ukážkou versetu je báseň *Дарэштты (Dokonca)*:

У левую руку мне даюць паражен-
не, але ў правую я паспяваю ўзяць пе-
рамогу.

Тады ў правую руку мне даюць ра-
дасць, але я працягваю левую руку і бяру скруху...

У мяне пыгаюцца: хто ты – і хо-
чуць спыніць.

Я не адказваю і не спыняюся.

Засяроджанаю душою я намацваю
дрогкую лінію сэнсу, па якой я мушу ісці
дарэштты.

Do ľavej ruky autor dostáva porážku a do pravej si sám berie víťazstvo. Reakciou je, že v ľavej ruke drží smútok a v pravej radosť. Porážku a jej dôsledok smútok mu spôsobili iní, za víťazstvo a radosť s ním spojenú si môže človek sám. Svet (oni; tí druhí) sa ho pýta kto je a chcú ho zastaviť v slobodnom konaní. Odpoveďou je mlčanie a pokračovanie vo svojej ceste. Len dušou človek nachádza krehkú líniu – smer, ktorým musí ísť. Žiadny podnet z vonkajšieho sveta nebreberá zodpovednosť za ľudské konanie. Človek rozhoduje sám. Dokonca.

Obdobne zameraná je aj ďalšia báseň *На гэтай зямлі*, ktorá ešte presnejšie charakterizuje kto sú to tí druhí – východ a západ. Razanav v pozícii ukazovateľa na rázcestí hovorí:

Хто пыгаецца ў мяне дарогу на
ўсход, хто – дарогу на захад...

Нібы раздарожжа, я паказваю ўсім,
куды ісці, а сам застаюся на месцы – на
гэтай зямлі, пад гэтым небам,

занадта лёгкі для глыбіні,
занадта цяжкі для вышыні,
занадта цэласны, каб падавацца ў
які-небудзь бок...

Вось мая левая рука, вось – правая...

Я кладу зерне ў дол – і яно вырас-
тае ў дрэва:
на адной галіне ў яго сонца,
на дзюгой – месяц,
рознагалосыя птушкі з усіх канцоў
свету спяваюць на ім свае песні і ла-
дзяць гнёзды...

Тут мой захад, і тут – усход.

(На гэтай зямлі, 1982)

Vypovedá, že je príliš ľahký a príliš ťažký, príliš telesný (= ľudský), aby sa mohol prikloniť na jednu stranu. Zostáva tam kde patrí, ani na východ (od Bieloruska), ani na západ (od Bieloruska). Zostáva na mieste, v tejto zemi, pod týmto nebom. Doma v Bielorusku.

Inováciou v Razanovových veršakazoch sú slovné hry – autor často využíva jedno slovo vo viacerých jazykoch a prostredníctvom slova v cudzom jazyku vyjadruje vzťah Bieloruska a Bielorusov k cudzej zemi. Veľmi dobrým príkladom politických vzťahov Bieloruska so susednými štátmi, resp. s krajinami, ktoré spôsobili Bielorusku v histórii menšie či väčšie boľačky je báseň *Госць*. V nej sú Rusi pánmi, Poliaci kráľmi, Nemci bezohľadnými okupantmi a Ukrajinci len premúdrelými chlapíkmi odvedľa. Razanav vytvoril viac obdobných básní – vo väčšine sú použité príklady z ruštiny a poľštiny, ale existujú básne aj so slovenským ekvivalentom napr. *Вецеp* a s českým výrazom ako napr. báseň *Месяць*. Ako vidíme v tejto básni sa ukrajinský mesiac spája s mystikou, nad Poľskom svieti mesiac-misionár (čiže sú tu vykreslené aj stereotypy vo vnímaní konkrétnych národov), český mesiac je akýmsi zrkadlom, ktoré na nich všetkých upozorňuje, litovský mesiac je umelcom zmien a len bieloruský mesiac je blúdiaci a hľadajúci vlastnú tvár, ktorá by odzrkadľovala bieloruského človeka. Návrat ku koreňom a múdrosti predkov symbolizujú praslovanský mesiac pamätajúci si zmysel existencie a veľký staroindický mesiac ako maska, ktorá všetko zakrýva a preto sám je hviezdami i slnkom, ktoré sú v ňom.

Українські місяць, быццам велічез-
ная міса вісіць над местам: мешчан-
чукі цямяць, што гэта – поўня, і што
гэта талерка, нераспазнаны лятаючы
аб'ект, – містыкі.

Польскі miesiąc – місіянер: усім
дням, сумешчаным у месяц, ён нясе
сваё веравызнанне.
Чэшскі měsíc, нібы люстэрка,
звяртае ўвагу ўсіх на саміх сябе (мяне
на мяне асабіста): мне – sic!

Літоўскі mėnuo ў мастацтве зменаў
дасягнуў дасканаласці, і любое
мастацтва, ці, па-літоўску, menas,
мае ў ім свайго ментара.

Беларускі месяц перамяшчаецца
па нябесным скляпенні, шукаючы
на ім сваё ўстойлівае, сваё пастаяннае
месца.

Праславянскі meseci памятае –
але нікому не паведамляе – пра сэнс
свайго існавання.

Старажытнаіндыйскі māsa масіўны,
ён займае ўсё паднябессе, як маска,
затуляючы ўсё сабою: сам – зоркі,
сам – сонца, але і самота – таксама
сам.

(*Месяц*)

О impresionizme vo veršoch hovoríme u ďalšieho súčasného bieloruského básnika Leanida Draňko-Majsiuka (1957), ktorý sa stal známym a čítaným vďaka presvedčivej ľúbostnej lyrike a zapamätateľným symbolom vody a kvetov, ktoré používa. Tematicky sa popri žene a citoch v jeho básňach objavujú aj kontrasty mesto – dedina, domáce a cudzie (rodný kraj – zahraničie)... Filozofické uvažovanie nad osudom Bieloruska cez osobný pocit opisuje báseň *Эмігрант*:

Мы ў сваім чужыя (Янка Купала)

Сто англій і дзвесце французій
Ніякай сваёю сілай
Не зробіць з мяне эмігранта,
А наша жыццё зрабіла.

.....
 Адкуль? З якой рэзервацыі?
 З якой Беларусі такой?

Эх, вечная эміграцыя
 На радзіме сваёй.

(Эмігрант)

Motto od klasika bieloruskej literatúry Janku Kupalu naznačuje ktorým smerom sa báseň Draňko-Majsiuka bude uberať. Autor sa cíti vo svojej rodnej zemi ako cudzinec, žiadna cudzina v ňom nevyvolala taký pocit ako práve domáca nesloboda (vnútorná emigrácia, tj. nesloboda, ktorú pociťuje ako Bielorus vo vlastnej zemi). Obraz Bieloruska je negatívny: pýta sa - „Aké Bielorusko?“ a dokonca ho prirovnáva k rezervácii, ktorá iba konzervuje stav, aby sa zachránili pozostatky ohrozeného druhu.

Aj keď pre Draňko-Majsiuka nie je situácia národa kľúčovým objektom záujmu, nachádzame Bielorusko v kruhu preňho najdôležitejších vecí, ktorým venoval svoju báseň-modlitbu za zdravie:

Дай Божа,
 Каб мой сын быў здаровы.
 Дай Божа,
 Каб мая маці была здаровая.
 Дай Божа,
 Каб мой бацька быў здаровы.
 Дай Божа,
 Каб мая жонка была здаровая.
 Дай Божа,
 Каб здаровай была зямля.
 Амін.

Básnik sa pohybuje na línii syn - matka - otec - žena - zem/krajina. Bielorusko sa teda nachádza na konci tohto uvažovania ako zlatý kliniec, ako niečo od čoho zdravie a šťastie všetkých pred ním menovaných závisí.

Ďalším dôkazom toho, že bieloruskí básnici často spájajú obraz Bieloruska s Bohom, čo s najväčšou pravdepodobnosťou súvisí s tragickým pocitom bezvýchodiskovosti situácie, s presvedčením, že už len Boh im musí pomôcť je báseň *I з усяго, вялікага-малога...*

I з усяго, вялікага-малога,
 Мянэ чакае шлях адзін - да Бога...

Я не нашу крыжа і не малюся
 I раз на год наведваю царкву,

Ды лёс Хрыста, пакутнага Ісуса,
Таксама як доля беларуса –
Адзін і той вянок на галаву!

З двара свайго, з казённага парога
Да Бога шлях, як да сябе самога.

Filozoficky uvažuje nad tým, že jediná cesta, ktorá je pre človeka istá, je cesta k Bohu. Báseň je paralelná k veršom Ryhora Baradulina o veľkonočnom sne – prirovnanie osudu Bieloruska k osudu Krista: žije – trpí – umrie – vstane z mŕtvych a bude večný.

Na záver sa chcem pozastaviť ešte pri jednom mene súčasnej bieloruskej poézie a to Andrej Chadanovič (1973). A. Chadanovič je nová, moderná tvár súčasnej bieloruskej poézie. Píše tzv. limeriky⁴, čiže jeho tvorba je založená na experimentovaní s jazykom a formou básne. Testuje možnosti bieloruského jazyka. Jeho tvorba je prvoplánovo orientovaná na mládež a svojim spôsobom aj na opozíciu, pretože je veľmi kritická k spoločensko-politickej situácii v Bielorusku. Je to však v mnohých prípadoch iba tvorba pre tvorbu a preto sa stráca umelecký zážitok. Taktiež sa často v jeho dielach objavuje, „nebieloruština“ ako prejav jeho vnímania národného povedomia. Poézia A. Chadanoviča je prvoplánovo ostrou kritikou s využitím moderných slov a neologizmov, avšak často aj vulgarizmov a nepôsobí ako subjektívna sved'ek básnika, lež ako poézia určená na masovú prezentáciu pre kritické davy.

Беларусы з памежных Друскенікаў
не ўжываюць ніколі займеньнікаў:
бо агульнае „мы“ –
верны шлях да турмы,
а „яно“ – верны шлях шызафрэнікаў.

Bielorusi z pohraničia nepoužívajú zámená, lebo všeobecné spoločné „my“ je istou cestou do väzenia a „ono“ je zase istá jasná cesta schizofrenikov.

Podobne partizán z Belovežskej pučsy (poľské pohraničie) si žil tradične (smaženie zemiakov na rybom tuku), ale bál sa hostí, pretože bol ľahostajným:

Партызан зь Белавескае пушчы
смажыў бульбу на рыбіным тлушчы.
жыў, нібы багацей,
ды баяўся гасьцей,
бо, на жаль, быў зусім непітушчы.

Chadanovič svojou tvorbou priamo oslovuje cieľovú skupinu čitateľov, ktorú tvoria ani nie hľadajúci, ale skôr nespokojní Bielorusi a aj preto je veľmi obľúbený

⁴ Limerik vytvoril anglický básnik Edward Lear, sú to 5 veršové strofy s rýmom AABBA.

a plní důležitú úlohu pri snahe zmeniť politický systém a následne aj osud Bielorusov⁵.

Filozofické i historicko-spoločensko-politické je aktuálnou súčasťou poetického vnímania sveta súčasných Bielorusov. Uladzimir Hnilamiodav hodnotí situáciu v súčasnej bieloruskej poézii okrem iného aj nasledovne:

Стан развіцця сучаснай паэзіі адлюстроўвае нашу агульную абяздоленасць – інтэлегенцыі і народа, нашу неабуджанасць, нізкі ўзровень нацыянальнай, духоўнай свядомасці, несамастойнасць. Гэта вынік, які дала эпоха таталітарызму. Гэта яна высушыла нашу глебу і прывяла да сённяшняй сітуацыі. Пра сучасную рэчаіснасць інакш не гавораць, як аб часе, які ўскладніўся ў самой сваёй жыццёвай сутнасці, – нацыі і народы апынуліся ў віры найвастрэйшых праблем чалавечага існавання, захавання навакольнага асяроддзя, зберажэння гістарычнай памяці, суверэнітэту і незалежнасці, духоўных каштоўнасцей, створаных людзьмі. Жыццё ўскладнілася, павінна ўскладніцца і літаратура, мастацтва, паэзія (Hnilamiodav, 2001, s. 245).

Sú to veľmi kritické slová hovoriace o pozastavenom vývine bieloruskej poézie, o nesamostatnosti a o potrebe vyrovnávania sa s realitou. Z pohľadu západoslovanského slavistu Iva Pospíšila je naopak súčasná bieloruská literatúra križovatka východu a západu, ktorá môže čerpať to najlepšie z oboch strán a zároveň si zachovať svoju špecifickú a originálnu tvár⁶. Výberom ukážok z tvorby tradicionalistov ako Nil Hilevič či Ryhor Baradulin, novátorov ako Ales Razanav a Andrej Chadanovič a autorov „na pomedzí“ tradície a inovácie ako napr. Leanid Draňko-Majsiuk sa snažím nájsť prepojenie medzi kritickým názorom U. Hnilamiadova a optimistickým pohľadom Pospíšila. Ako čitateľ zvonku vidím pravdu niekde uprostred – bieloruská poézia je poznačená historickým bojom o svoje postavenie a preto má národno-politická línia pevné miesto aj v samostatnom Bielorusku. Na druhej strane filozofické hľadanie pravdy, ktoré je považované za jednu zo základných charakterových črt typického Bielorusa je zväčša tiež hľadaním seba v porovnaní s inými. Politické i filozofické v bieloruskej literatúre sa stáva tradičným i moderným súčasne.

Literatúra

Баршчэўскі Леанід, (red.), *Беларуская літаратура і свет: выбраныя тэксты для чытання і аналізу*. Мінск: Радыёла-плюс 2006, с. 496.

Драцько-Майсюк Леанід, *Тут. Вершы. Паэмы. Эсэ*. Мінск: Мастацкая літаратура 1990, с. 214.

⁵ Krátkou ukázkou autorovej tvorby ako aj jeho obľúbenej vlastnej prezentácie kritickej básne venovanej bieloruským mužom: http://www.youtube.com/watch?v=4s7TSOMy_ec&feature=related

⁶ Viz: *Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů*. Praha: Libri 2001, s. 79.

Дранько-Майсюк Леанід, *Вершы. Каханне. Проза*. Minsk: Харвест 2003, с. 304.

Гілевіч Ніл, *На высокім алтары*. Minsk: Мастацкая літаратура 1994, с. 142.

Гніламедаў Уладзімір, *Ад даўніны да сучаснасці. Нарыс пра беларускую паэзію*. Minsk: Мастацкая літаратура 2001, с. 246.

Івашчанка Анатоль, *Паэтыка Алеся Разанава: між медытацыяй і рацыяй*. Minsk: БНТУ 2008, с. 143.

Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů. Praha: Libri 2001, s. 680.